

Expansionism Policy of the Chinese Government in Central Asia Based on Soft Power

Hamid Hakim

Assistant Professor, Department of International Relations,
Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Emad Helalat*

Ph.D Student, Department of International Relations,
Islamic Azad University Science and Research Branch,
Tehran, Iran.

Abstract

Soft power is a tool utilized by different actors in the evolving international system based on their capabilities. In this transformed international system, soft power becomes a vital element in increasing influence over international outcomes, as it makes it more difficult to coerce countries and non-state actors through traditional hard power tools that mean threats and force.

The People's Republic of China is one of the influential actors in the realm of international relations. Its large economy, ranking second in the world, has enabled the country to utilize its economic power as a tool to advance its goals. According to most experts in the field of economics and international relations, China is projected to surpass the United States as the world's leading economy by 2030 and establish itself as a dominant economic power on the international stage, although Joseph Nye disputes this notion in his book "The Intelligent Power."

Over the past few decades, China's foreign policy has pursued different dimensions and forms of power in the international arena, in line with its domestic environment and international circumstances. China's bitter historical experience in dealing with Western powers and enduring the era of humiliation, as well as the ideological components stemming from the Communist revolution, shaped its foreign policy during Mao's era with a strong hardware-oriented approach to power and a focus on win-lose dynamics. With the emergence of Deng Xiaoping, China's foreign policy outlook shifted towards a process of power acquisition and security enhancement. Since the 1990s, significant changes have occurred in China's domestic and international conditions, as the emphasis solely on one dimension of power made the country vulnerable to long-term interests. It was in the mid-1990s that soft power gained a special position in China's foreign

* Corresponding Author: Emad.helalat1357@gmail.com

How to Cite: Hakim, H., & Helalat, E. (2024). Expansionism Policy of the Chinese Government in Central Asia Based on Soft Power. *State Studies*, 9(36), 209-242. doi: 10.22054/tssq.2024.74271.1424.

policy. Jiang Zemin believed that due to various internal and international reasons, China had to incorporate new dimensions of power, including soft power, into its agenda to change its position and ensure security.

Among the influential regions targeted by China, which shares over 1,800 kilometers of border with it, is Central Asia. This geographical proximity has fostered economic, political, and even cultural links between China and the countries of this region. The historical Silk Road, which originated in China and extended through Central Asia and Iran towards Europe, has strengthened these connections. In this regard, Chinese elites also strive to showcase their soft power on the global stage and in the direction of defeating enemies by utilizing the country's traditional culture, values, and teachings, combined with modern culture.

The main objective of this research is to highlight China's development-oriented policies in the Central Asian region. The significance of this research lies in the fact that Central Asia is considered part of Iran's cultural sphere, and Iranian culture and art have a significant presence in this region. This research adopts a descriptive-analytical approach to answer the question of how the Chinese government employs soft power as a tool for its development ambitions in Central Asia. The article argues that by utilizing its soft power tools in cultural, political, and economic dimensions, the Chinese government influences the countries of the Central Asian region. However, it also faces challenges that hurt its soft power. This research examines the soft power of China, its capacities, tools, and challenges by addressing the concept of soft power and the Chinese government's utilization of it in Central Asia.

Based on this, the research is structured into three main sections. The first section provides an overview and theoretical framework of the research. The second section explores China's soft power in Central Asia, including the existing tools and capacities of the Chinese government in this domain. The third section discusses the challenges faced by the Chinese government in leveraging its soft power.

Considering that the main question of the research was how the Chinese government uses soft power as a tool for its expansionist ambitions in Central Asia, it is argued in this research that the Chinese government influences the countries of Central Asia through its soft power tools in cultural, political, and economic dimensions. However, it faces challenges such as the presence of regional and extra-regional powers (such as the United States, Russia, and India), Islamic fundamentalism, and cultural unattractiveness, which hurt its soft power. It can be concluded that China has been able to introduce itself as an influential variable in this region through its economic relations with Central Asian countries, both through the Shanghai Cooperation Organization and other frameworks. China has attempted to exert its influence on the development and progress of these countries by tying their economies to their own, creating consumer and transit markets, and utilizing the energy resources available in these countries. The Chinese government has placed economic

tools as the foundation of its global and regional movements, particularly in Central Asia. In the cultural sphere, despite scholarships for students and the promotion of the Chinese language and Confucian culture, different perspectives, especially in neighboring countries, indicate that Russia and the United States have a relatively more desirable position in terms of China's soft power and influence. In the political sphere, there is authoritarianism in Central Asian countries, similar to China, but civil society and the general public in Central Asia do not find China's soft power politically appealing and prefer the liberal democracy model of the United States. Despite China's efforts to achieve its goals through initiatives such as the Shanghai Cooperation Organization and the Belt and Road Initiative, it faces challenges that have affected these initiatives. Russia considers Central Asia its domain and China's presence and influence in this region pass through Russia's channel. The United States identifies China as the biggest threat to its national security and seeks to have an influential presence in the region as an international player. Islamic fundamentalism (terrorism) is another challenge for China. The presence of Chinese semi-military forces in Syria in the form of the East Turkestan Islamic Movement and their return to Central Asia and China, creating security crises, makes Central Asian countries a potential center of terrorism in the future. Overall, it can be stated that despite all the progress China has made in this region, the existence of these challenges has affected China's soft power.

Keywords: Soft Power, China, Central Asia, Culture, Economy.

سیاست توسعه طلبی دولت چین در آسیای مرکزی بر مبنای قدرت نرم

استادیار روابط بین الملل دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

حمید حکیم*

دانشجوی دکتری روابط بین الملل واحد علوم تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

عماد هلالات

چکیده

قدرت نرم ابزاری است که کشورهای مختلف با توجه به توانایی تأثیرگذاری بر آحاد یک جامعه در حوزه روابط بین الملل به کار می گیرند. دولت چین با استفاده از ابزارهای مختلف و با توجه به نگاه منطقه گرایی در سیاست خارجی خود، قدرت نرم را برای نفوذ هرچه بیشتر در کشورهای هدف مورد استفاده قرار می دهد. منطقه آسیای مرکزی از دیرباز دارای روابط فرهنگی اجتماعی و اقتصادی با چین بوده است. قوم های مختلفی که در منطقه آسیای مرکزی وجود دارند و همسایگی بلافاصل با این منطقه، ظرفیت و فرصت مناسبی برای چین است که با توجه به صبغه عملکردی و بازار تجاری بکر در این منطقه نفوذ خود را در آسیای مرکزی گسترش دهد. برای حصول این منظور، دولت چین توجهی ویژه به قدرت نرم داشته و ابزارهای مختلفی را برای توسعه قدرت نرم خود در این منطقه به کار گرفته است که اصلی ترین طرح آن جاده ابریشم جدید یا همان طرح «یک کمربند-یک راه» است که هزینه های زیادی را برای این طرح صرف کرده است؛ با این وجود، با چالش های بزرگی روبرو است. این پژوهش در چارچوب نظریه قدرت نرم و با روش توصیفی-تحلیلی به دنبال پاسخ گویی به این سؤال است که دولت چین چگونه از قدرت نرم به عنوان ابزاری در جهت توسعه طلبی خود در آسیای مرکزی استفاده می کند؟ در این مقاله استدلال می شود که دولت چین با استفاده از ابزارهای قدرت نرم خود در ابعاد فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، کشورهای منطقه آسیای مرکزی را تحت تأثیر قرار می دهد که البته در این مسیر با چالش هایی از جمله قدرت های منطقه ای و فرا منطقه ای چون روسیه، امریکا و هند، بنیادگرایی اسلامی، و عدم جذابیت فرهنگی روبرو است که بر قدرت نرم آن تأثیر منفی دارند. **واژگان کلیدی:** قدرت نرم، چین، آسیای مرکزی، فرهنگ، اقتصاد.

مقدمه

قدرت نرم ابزاری است که بازیگران مختلف برحسب توانایی‌های خود در نظام بین‌الملل در حال دگرگونی به کار می‌گیرند. در این نظام بین‌المللی دگرگون‌شده، قدرت نرم عنصری حیاتی در افزایش نفوذ بر نتایج بین‌المللی خواهد بود، زیرا مجبور کردن کشورها و بازیگران غیردولتی از طریق اهرم‌های اصلی قدرت سخت (یعنی تهدید و زور) دشوارتر شده است (Gallarotti, 2011, p. 26). جمهوری خلق چین یکی از بازیگران تأثیرگذار در حوزه روابط بین‌الملل است. اقتصاد بزرگ چین که آن را در رتبه دوم اقتصاد جهان قرار داده، موجب شده است که این کشور از اقتصاد خود به‌عنوان یک ابزار برای پیش برد اهداف استفاده کند. به نظر اکثر کارشناسان حوزه اقتصاد و روابط بین‌الملل، تا سال ۲۰۳۰ اقتصاد چین از امریکا پیشی خواهد گرفت و چین به‌عنوان اقتصاد برتر در عرصه بین‌الملل خود را معرفی خواهد کرد هرچند جوزف نای در کتاب قدرت هوشمند خود این مسئله را رد می‌کند. در طی چند دهه اخیر، متناسب با محیط داخلی و شرایط بین‌المللی، سیاست خارجی این کشور ابعاد و اشکال متفاوتی از قدرت را در عرصه بین‌المللی دنبال نموده است. تجربه تلخ تاریخی چین در مواجهه با قدرت‌های غربی و رقم خوردن عصر تحقیر و همچنین مؤلفه‌های ایدئولوژیک ناشی از انقلاب کمونیستی باعث شده بود تا سیاست خارجی دوران مائو نگرشی سخت‌افزاری به قدرت داشته باشد و اهداف و اولویت‌های خود را مبتنی بر نگرشی رئالیستی و در چارچوب سیاست برد-باخت دنبال نماید. با روی کار آمدن «دنگ شیائو پینگ» نگرش سیاست خارجی چین در باب فرایند قدرت‌یابی و امنیت‌سازی متحول گردید. به دنبال آن از دهه ۱۹۹۰ به بعد، شرایط داخلی و بین‌المللی این کشور دستخوش تحولات زیادی گردید. به‌طوری‌که تأکید صرف بر یک بعد قدرت منافع این کشور را در بلندمدت آسیب‌پذیر می‌نمود. در میانه دهه ۱۹۹۰ بود که قدرت نرم در سیاست خارجی چین جایگاه ویژه‌ای پیدا نمود. جیانگ زمین معتقد بود که به دلایل متعدد داخلی و بین‌المللی، چین ناگزیر است تا ابعاد جدید قدرت از جمله قدرت نرم را برای تغییر جایگاه خود و فرایند امنیت‌سازی در دستور کار قرار دهد (شامیری شکفتی و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۲). از بین مناطق

تأثیرگذار مورد هدف چین که بیش از ۱۸۰۰ کیلومتر مرز مشترک با آن دارد، آسیای مرکزی است. این مجاورت جغرافیایی باعث پیوند اقتصادی، سیاسی و حتی فرهنگی بین چین و کشورهای این منطقه شده است. جاده تاریخی ابریشم که از چین آغاز شده و با گذر از آسیای مرکزی و ایران به سمت اروپا امتداد می‌یافت، پیوندهای مذکور را مستحکم‌تر کرده است. در این راستا، نخبگان چینی نیز با بهره‌گیری از فرهنگ، ارزش‌ها و آموزه‌های سنتی این کشور و تلفیق آن با فرهنگ مدرن می‌کوشند قدرت نرم خود را در صحنه جهانی و جهت پیروزی بر دشمن به نمایش بگذارند» (جعفری، جانباز، ۱۳۹۴: ۱۲۰).

هدف اصلی پژوهش حاضر نمایان ساختن سیاست‌های توسعه‌طلبانه چین در منطقه آسیای مرکزی است. اهمیت این پژوهش از این جهت است که منطقه آسیای مرکزی حوزه‌ای از مناطق تمدنی ایران محسوب می‌شود و فرهنگ و هنر ایرانی در این منطقه ساری و جاری است. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی به دنبال پاسخ به این سؤال است که دولت چین چگونه از قدرت نرم به‌عنوان ابزاری در جهت توسعه‌طلبی خود در آسیای مرکزی استفاده می‌کند؟ در این مقاله استدلال می‌شود که دولت چین با استفاده از ابزارهای قدرت نرم خود در ابعاد فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، کشورهای منطقه آسیای مرکزی را تحت تأثیر قرار می‌دهد که البته در این مسیر با چالش‌هایی هم روبرو است که بر قدرت نرم آن تأثیر منفی دارند. این پژوهش با پرداختن به قدرت نرم و ظرفیت‌های دولت چین در این عرصه، ابزارها و چالش‌های قدرت نرم چین را بررسی می‌کند. بر همین اساس، این پژوهش در سه بخش کلی تنظیم شده است که در بخش اول کلیات و چارچوب نظری پژوهش، در بخش دوم قدرت نرم چین در آسیای مرکزی و ابزارها و ظرفیت‌های موجود دولت چین در این عرصه، و در بخش سوم چالش‌های فراروی دولت چین در بهره‌مندی از قدرت نرم بیان می‌شود.

پیشینه پژوهش

«ماریا رپنیکوا» در مقاله‌ای در مجله «فان آفرز» در سال ۲۰۲۲ با عنوان «موازنه قدرت نرم: تلاش‌های آمریکایی و چینی برای به دست آوردن قلب‌ها و ذهن‌ها» به بررسی تطبیقی قدرت نرم چین و آمریکا در سطح جهان می‌پردازد و در مورد چین می‌گوید این کشور از سال ۲۰۱۷ اهمیت ویژه‌ای برای قدرت نرم در سطح جهان در نظر گرفته است. این پژوهش صرفاً به اهمیت و جایگاه قدرت نرم برای دولت چین می‌پردازد و ابزارها و چالش‌ها را بررسی نمی‌کند.

علی‌اکبر جعفری در مقاله‌ای با عنوان «قدرت نرم و جایگاه چین در نظام جهانی» به اهمیت قدرت نرم برای جمهوری خلق چین می‌پردازد. کشور چین به‌طور فزاینده‌ای از این شکل قدرت در سیاست خارجی و در نتیجه تغییر موقعیت خود در نظام جهانی استفاده می‌کند. بنابراین، فرض این است که قدرت نرم‌افزار، عملکرد مثبتی بر موقعیت در نظام جهانی داشته باشد. این مقاله بر اهمیت قدرت نرم در تغییر جایگاه چین در نظام بین‌الملل تأکید می‌کند و به چالش‌های این قدرت برای چین به‌خصوص در مناطق نمی‌پردازد.

مرضیه سادات الوند در مقاله‌ای با عنوان «کارویژه‌های قدرت نرم در سیاست خارجی چین» به ابزارهای قدرت نرم چین می‌پردازد. در این مقاله اشاره می‌شود که نای بر جذابیت ارزش‌ها و نهادهای سیاسی آمریکایی، از جمله دموکراسی و حقوق بشر تأکید دارد، در حالی که ارزش‌های سیاسی چینی در هر سه دسته‌بندی منابع قدرت نرم چین اعم از فرهنگ، اقتصاد و سیاست یافت می‌شود و نمی‌توان آن را به‌عنوان یک منبع صرف و منفک از سایرین یاد کرد. در حوزه فرهنگ ارزش‌هایی چون «جهان‌هماهنگ» با توجه به گسترش «دکترین مین»^۲ و ارزش‌های کنفوسیوسی، در حوزه اقتصاد جذابیت الگوی توسعه اقتصادی چین (اجماع پکن) و «سیاست حسن هم‌جواری» در حوزه سیاست مورد توجه قرار گرفته

---

1. Maria Repnikova

۲. Min: دکترین/آموزه مین از اصول فرهنگ چینی می‌باشد که اساس آن بر روابط متوازن تأکید داشته و بر این مبنا باید موازنه و هماهنگی در عرصه‌ها و سطوح مختلف شکل بگیرد.

است. با این وجود، این مقاله به چالش‌های قدرت نرم چین و ابزارهای آن اشاره‌ای نمی‌کند. موضوعی که در مقاله حاضر تأکید ویژه‌ای بر آن شده است.

«النور آلبرت» در مقاله‌ای با عنوان «سرمایه‌گذاری بزرگ چین بر قدرت نرم» به اهمیت و جایگاه قدرت نرم در سیاست خارجی چین و هزینه‌های میلیارد دلاری این کشور در سطح جهان می‌پردازد و تأکید دارد که چین در حال سرمایه‌گذاری زیادی در این زمینه به خصوص در حوزه رسانه‌ای است. با این وجود، مقاله به بیان ابزارهای مختلف و چالش‌های قدرت نرم چین نمی‌پردازد.

حمیدرضا عزیزی در مقاله‌ای با عنوان «قدرت نرم چین در منطقه آسیای مرکزی: رویکردها، ابزارها و اهداف» به تجزیه و تحلیل قدرت نرم چین می‌پردازد. این مقاله تکیه را بر بعد فرهنگی می‌گذارد و پس از بررسی داده‌ها و شواهد موجود، چنین استدلال می‌شود که چین، توسعه قدرت نرم و تحکیم پیوندهای فرهنگی با منطقه را به عنوان یک عامل زمینه‌ساز جهت گسترش نفوذ همه‌جانبه خود در منطقه مورد توجه داده که در نهایت، هدف افزایش قدرت این کشور در عرصه بین‌المللی را دنبال می‌کند. تفاوت این مقاله با پژوهش حاضر در این است که پژوهش پیش‌رو ضمن بررسی سایر جنبه‌های قدرت نرم چین به تبیین چالش‌های قدرت نرم چین در آسیای مرکزی می‌پردازد.

همان‌طور که مشخص است بررسی آثار موجود در زمینه موضوع تحقیق، تأکیدی بر نوآوری این پژوهش و تفاوت آن با آثار پیشین بوده و نشان می‌دهد که اثری به این شکل تاکنون صورت نگرفته است.

چارچوب نظری

قدرت نرم

از دید نای، هم‌زمان با ورود به هزاره سوم میلادی و به دلیل تغییر ماهیت سیاست‌های بین‌المللی، منابع قدرت نیز تحول یافته و اشکال نامحسوس قدرت از اهمیت بیشتری

برخوردار شده است. در واقع، تحول بستر قدرت در سیاست بین‌الملل موجب شده تا قدرت از خاستگاه اصلی خود تغییر مکان داده و جوامع نیز قدرتمندی را نه در گرو منابع صرف مادی، بلکه در توانایی تغییر رفتار دولت‌های دیگر به حساب آورند. این بعد از قدرت، چهره دوم قدرت و یا قدرت نرم خوانده می‌شود که محصول و برآیند کسب اعتبار بین‌المللی و تأثیرگذاری غیرمستقیم توأم با رضایت بر دیگران است. قدرت نرم، توجه به اشغال فضای ذهنی شهروندان دیگر جوامع از طریق ایجاد اقناع است و هدف آن در درجه نخست، افکار عمومی خارج است. در قدرت نرم باید دید دنیا چگونه به ما می‌نگرد، نه اینکه ما به دنیا چگونه نگاه می‌کنیم (عزیزی، ۱۳۹۴: ۹۰). در تعریف قدرت نرم نای می‌گوید: «قدرت نرم بر توانایی شکل دادن به ترجیحات دیگران استوار است. اگر بتوانم کاری کنم که بخواهید کاری را که من می‌خواهم انجام دهید، دیگر مجبور نیستم از هویج یا چوب استفاده کنم تا شمارا مجبور به انجام آن کار کنم. قدرت نرم جزء اصلی سیاست‌های دموکراتیک روزانه است» (Nye, 2004: 58). نای در مورد قدرت نرم می‌گوید: «من به قدرت نرم به‌عنوان یک مفهوم تحلیلی فکر می‌کردم تا کمبودی را در شیوه تفکر تحلیل‌گران درباره قدرت پرکنم، اما به تدریج طنین سیاسی به خود گرفت. از برخی جهات، تفکر زیربنایی جدید نیست و مفاهیم مشابه را می‌توان در فیلسوفان باستانی ردیابی کرد. علاوه بر این، اگرچه من اصطلاح قدرت نرم را در زمینه کارم در مورد قدرت آمریکا توسعه دادم، اما به رفتار بین‌المللی یا ایالات متحده محدود نمی‌شود. همان‌طور که به مطالعات رهبری علاقه‌مند شدم، این مفهوم را برای افراد و سازمان‌ها در کتاب خود در سال ۲۰۰۸ به نام «قدرت‌ها برای رهبری» به کاربردم (Nye, 2017: 2). قدرت نرم تأثیرات پراکنده‌ای بر دنیای بیرون دارد و به راحتی برای دستیابی به نتایج خاص از آن استفاده نمی‌شود» (Nye, 2004: 192).

مفهوم قدرت نرم، به نظر نای تحولات نوین متأثر از جهانی شدن و فناوری‌های جدید باعث تحول سرشت قدرت و نحوه اعمال آن شده است. از این رو چه بسا بازیگرانی که در برهه‌های قبلی با دارا بودن منابعی از قدرت به‌ویژه منابع ملموس و مادی توان تأثیرگذاری در رفتار دیگران را داشتند، در ساختار جدید توانمندی خود را از دست داده باشند (دانش

نیا، ۱۳۹۲: ۷۲). قدرت نرم توانایی به دست آوردن خواسته شما از طریق جذابیتی است، نه به واسطه اجبار؛ یا به بیان دیگر، قدرت نرم توانایی یک کشور برای واداشتن دیگران به انجام دادن تطمیع خواسته‌های آن بدون توسل به فشارهای اجبارآمیز نظامی یا اقتصادی یا پیشکش کردن مشوق‌های مادی است (Nye, 2017: 5). از دیدگاه جوزف نای، قدرت نرم در یک کشور بر سه منبع تکیه دارد: فرهنگ آن کشور، آن بخش‌هایی که برای دیگران دارای جذابیت است، ارزش‌های سیاسی در مواردی که در داخل و خارج کشور مورد توجه باشد و بالأخره سیاست خارجی در صورتی که مشروع و دارای اقتدار اخلاقی به نظر برسد. نای در آثار متأخرش از نخستین موضع خود فاصله گرفته و بر این که فرهنگ، ارزش‌ها و سیاست تنها منابع قدرت نرم نیستند، تأکید دارد. او می‌نویسد: فرهنگ، ارزش‌ها و سیاست تنها منابعی نیستند که باعث تولید قدرت نرم می‌شوند منابع اقتصادی می‌توانند هم قدرت نرم و هم قدرت سخت تولید کنند. برخی اوقات، در وضعیت متفاوت جهان کنونی، تمایز این که کدام بخش از یک رابطه اقتصادی از قدرت سخت و کدام بخش از قدرت نرم تشکیل شده، دشوار است (الوند، عسگرخانی، ۱۳۹۳: ۴). نای معتقد است که در آینده، قدرت از آن کسی است که بتواند در رفتار دیگر بازیگران توانایی ایجاد تغییرات دلخواه خودش را ایجاد کند. هر چند در نتیجه هر کدام از آن‌ها، دولت به مطلوبیت‌های خود دست پیدا می‌کنند. این موضوع همان تغییر ذهنیت‌ها و در نتیجه تغییر رفتارهای دلخواهانه است. در حقیقت در بطن اعمال قدرت نرم، از دیگران برای همکاری در جهت نیل به اهداف استفاده می‌شود و همکاری جای خود را به اجبار می‌دهد. پس ایجاد حس ترغیب به همکاری نقش مهمی در اعمال نرم افزارانه قدرت دارد. نای معتقد است که اثبات قدرت در گروهی منابع قدرت نیست بلکه در توانایی تغییر رفتارهای دولت‌های دیگر است (Nye, 2017: 5). در مورد چین نای می‌گوید: از آنجا که چین به‌طور چشمگیری منابع قدرت سخت خود را توسعه داد، رهبران متوجه شدند که اگر این امر با قدرت نرم همراه شود، قابل قبول‌تر خواهد بود. این یک استراتژی هوشمندانه است، زیرا با افزایش قدرت سخت نظامی و اقتصادی چین، ممکن است همسایگان خود را برای ایجاد ائتلاف‌های متعادل ترسانند. اگر بتواند ظهور خود را با افزایش

قدرت نرم خود همراه کند، چین می‌تواند انگیزه‌های این ائتلاف‌ها را تضعیف کند (Nye, 2017: 10).

قدرت نرم چین و ابعاد آن در آسیای مرکزی

نخستین مقاله درباره قدرت نرم در چین را «وانگ هونینگ» نوشته است. کسی که بعدها به عضویت کمیته مرکزی حزب کمونیست چین رسید. وانگ در مقاله خود که در سال ۱۹۹۳ به چاپ رسید، استدلال می‌کند که فرهنگ، منبع اصلی قدرت نرم یک دولت است. تحلیلگران چینی از آن زمان به بعد از این نظریه اصلی پیروی کرده‌اند و رهبران چین نیز به آن توجه نشان داده‌اند (عزیزی، ۱۳۹۳: ۹۳). چین به‌عنوان پرجمعیت‌ترین کشور جهان و دومین اقتصاد بزرگ آن، یک بازیگر بین‌المللی قدرتمند است. این کشور همچنین سرمایه‌گذاری قابل توجهی در نوسازی ارتش خود انجام می‌دهد. چین خود را به‌عنوان قهرمان جهانی شدن و یکپارچگی اقتصادی نشان داده است، که شاید نشان‌دهنده تمایل به ورود به‌عنوان یک رهبر بین‌المللی بزرگ‌تر باشد. این کار را با دو برابر کردن هزینه‌ها در قدرت نرم انجام می‌دهد که معیاری برای سنجش جذابیت بین‌المللی یک کشور و توانایی آن برای تأثیرگذاری بر سایر کشورها و مردم است (Albert, 2018:2).

اما ابزارهای چین برای اعمال نفوذ دقیقاً چیست؟ در دهه گذشته، دولت چین متعهد شده است که جذابیت خود را در خارج از کشور افزایش دهد. پکن در حال توسعه یک شبکه رسانه‌ای بین‌المللی و ایجاد مراکز مطالعات فرهنگی در سراسر جهان است. در حالی که بحث در مورد اینکه آیا ترویج سنت‌ها، ارزش‌ها، زبان و فرهنگ چین می‌تواند دوستان بیشتری را برای چین به ارمغان بیاورد، زیاد است؛ سرمایه‌های هنگفتی از برنامه‌هایی برای ارتقای وجهه این کشور حمایت می‌کنند. برای چین، قدرت نرم یک پروژه اجتناب‌ناپذیر برای بین‌المللی کردن صدای خود به‌منظور تأثیرگذاری بر جوامع سیاسی است که درگیر بحث در مورد پیامدهای ظهور آن هستند. این تلاشی است برای آشنایی جهان با ارزش‌های چینی، آنچه در آن مطرح است، ریشه‌های تاریخی تفکر کنونی و شکل‌گیری هویت، انگیزه‌ها و نیت است (Rana, 2022). در منطقه آسیای مرکزی چین به دنبال توسعه روابط همه‌جانبه خود با ۵

کشور این منطقه است. منطقه آسیای مرکزی برای چین از اهمیت ژئواستراتژیک برخوردار است. چین در سال‌های اخیر تلاش‌ها را برای تقویت روابط اقتصادی و امنیتی با کشورهای آسیای مرکزی تشدید کرده است (Jiang, 2022). در سال‌های اخیر، برخی از محققان به «ظهور چین» در آسیای مرکزی، عمدتاً از دیدگاه ژئوپلیتیک، توجه کرده‌اند. چنین تحلیل‌هایی بیشتر مربوط به «بازی هژمونیک» روسیه و جمهوری خلق چین در منطقه است. علی‌رغم حجم عظیمی از مطالعات مربوط به این موضوع، اما موارد بسیار کمی یافت می‌شود که به رویکرد آن‌ها در حوزه‌ای فرهنگی توجه داشته باشد. قدرت نرم چین چند سالی است که بر کشورهای آسیای مرکزی تأثیر گذاشته است. چین نشان داده است که اگرچه در جاتی از خصومت علیه ظهور چین در آسیای مرکزی وجود دارد، اما مردم شروع به درک مثبتی از تأثیری که چین دارد، کرده‌اند و ممکن است در آینده بیش از گذشته چین تأثیرگذار باشد.

بعد فرهنگی

بعد فرهنگی از مهم‌ترین ابعاد قدرت در رابطه با هویت بوده و نقش بارزی در تحت تأثیر قرار دادن تدریجی افراد ایفا می‌کند. پیوند میان هویت و فرهنگ چنان عمیق است که اغلب هویت را پدیده‌ای فرهنگی تلقی می‌نمایند. در واقع پیوند میان فرهنگ و هویت متأثر از نوعی رابطه دیالکتیکی است تا آنجا که اغلب نظریه‌پردازان برای فرهنگ به واسطه نقش ممتاز آن در نسبت میان خود و دیگری، شأن مستقلی از هویت قائل شده‌اند (جانناز، جعفری، ۱۳۹۴: ۱۲۶). چین دارای میراث فرهنگی و فلسفی هزاران ساله است. ویژگی‌های فرهنگی سنتی نسبتاً پایدار هستند هرچند تغییرات فرهنگی که توسط تغییرات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی ایجاد می‌شود، ارتباط سنت‌های باستانی با تحولات جدید را نامشخص می‌کند، اما چین فرهنگ هزاران ساله خود را با پیوند با تحولات جدید گره زده است (Pan, 2011: 76). ملت چین در مقایسه با دیگر ملت‌ها از تاریخ طولانی برخوردار است، فرهنگ چین سده‌ها است که آسیای شرقی را تحت تأثیر قرار داده است. موفقیت اجتماعی اقتصادی از دهه‌ها خود شاهدی برای شایستگی‌های فرهنگی چینی‌ها و فرصت خوبی برای چین است تا نفوذ فرهنگی

خود را گسترش دهد. در این مورد تمدن چین بزرگ‌ترین سرمایه قدرت نرم این کشور است. در میان عناصر تمدن چین کنفوسیوس عامل مهمی است که ارزش‌ها و نگرش‌های چین را به شیوه‌های متفاوتی از غرب نشان می‌دهد، یکی از ارزش‌های اصلی فرهنگ چین، (مین) است که سرشت آن دلالت بر روابط متوازن در جهان دارد. مین زمانی تحقق می‌یابد که اشیا در جایگاه مناسب خود قرار گرفته باشند. ماهیت این آموزه دربرگیرنده اندیشه روابط متوازن میان انسان، انسان، انسان و جامعه و انسان و طبیعت و روابط متعادل میان ملت‌هاست (الوند، عسگرخانی ۱۳۹۳: ۹). نای نیز در سخنرانی خود در سال ۲۰۱۲، بر فرهنگ چینی به‌عنوان یک منبع قدرت نرم تأکید کرد. او همچنین اشاره کرد که ارزش‌های سنتی چینی‌ها، منبع عمده‌ای برای ایجاد قدرت نرم است با تکیه بر قدرت نرم، این کشور تاکنون توانسته جایگاه والایی را در نظام بین‌الملل کسب کند. فرهنگ چین می‌تواند نقش عمده‌ای را در قدرت نرم این کشور ایفا کند. فرهنگ سنتی این کشور با تأکید بر محوریت مفاهیم انسانی می‌تواند در دوره‌ای که فرهنگ غربی با مشکلات متعددی مواجه شده است، آلترناتیو برای جوامع مختلف تلقی شود (نریمانی، ۱۳۹۷، ۱۷۴) چین در حوزه فرهنگی در آسیای مرکزی از ابزارهای مختلفی استفاده می‌کند.

زبان چینی و بورسیه دانشجویان

آموزش زبان چینی به‌عنوان یک منبع مهم سیاسی- فرهنگی ارتقا یافته است. همان‌طور که در وب‌سایت وزارت آموزش چین ذکر شده است، آموزش زبان چینی در سال ۱۹۵۰ آغاز شد، زمانی که دانشگاه تسینگ هوا دوره آموزشی زبان چینی را برای دانشجویان بین‌المللی از اروپای شرقی ایجاد کرد. از آن زمان، این طرح با ابتکارات زیادی مانند آزمون مهارت چینی، برنامه معلم داوطلب چینی، بورس تحصیلی، تبادل و همکاری، مواد آموزشی ... و موسسه کنفوسیوس همراه شده است (مکرمی‌پور، ۱۴۰۱: ۵۰). در منطقه آسیای مرکزی، موسسه مالی کنفوسیوسی از فعال‌ترین مؤسسات آموزش و تبلیغ زبان چینی در آسیای مرکزی در سال ۲۰۰۰ آغاز به کار کرد. در حال حاضر در قزاقستان ۵ انستیتو، در قرقیزستان

۴، در ازبکستان ۲ و در تاجیکستان نیز ۲ مؤسسه فعال هستند. به‌عنوان مثال، در سال ۲۰۰۶ در دانشگاه علوم انسانی «بیشکک» در دانشکده چینی ۴۰۰ دانشجو تحصیل می‌کردند که در سال ۲۰۱۷ تعداد دانشجویان به ۷۰۰ نفر رسید. همچنین در سال ۲۰۱۷ در شهر بیشکک مدرسه ویژه با آموزش زبان چینی احداث شده است. تعداد زیاد دانشجویان علاقه‌مند ورود به دانشگاه‌های چینی هستند که طبق اطلاعات وزارت آموزش چین تعداد دانشجویان قزاق واقع در این کشور در سال ۲۰۱۷ در حدود ۱۳ هزار، ازبک ۵ هزار، قرقیز ۱۱ هزار نفر و صدها نفر دانشجوی تاجیک بوده است. بر اساس اطلاعات وزارت آموزش تاجیکستان ۲۹۸ دانشجو فرصتی برای تحصیلات رایگان در چین دریافت کردند. این نکته باید یادآوری شود که چین علاقه‌مند به آموزش متخصصان واقعی نیست؛ بلکه درصدد است تا زبان و فرهنگ چینی در آسیای مرکزی گسترش یابد. پکن خواستار آماده‌سازی مترجمین حرفه‌ای برای کارکنان شرکت‌های چینی فعال در آسیای مرکزی است زیرا فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های چینی با کمبود کار مواجه نمی‌شوند (Aliyev, 2019). سرمایه‌های مالی پکن یکی از محرک‌های کلیدی پشت محور دانشجویان آسیای مرکزی از مسکو تا پکن است. در یک سخنرانی در سال ۲۰۱۳ در قزاقستان، رئیس جمهوری چین، شی جین‌پینگ، برنامه آموزشی ده‌ساله را برای اعضای سازمان همکاری شانگهای، که چهار کشور از آن‌ها کشورهای آسیای مرکزی هستند، پیشنهاد کرد. رئیس جمهوری چین وعده ۳۰۰۰۰ بورسیه دولتی برای تحصیل در چین، به همراه ۱۰۰۰۰ مکان برای معلمان و دانش‌آموزان مؤسسه کنفوسیوس را داد. از سال ۲۰۰۴، چین ۱۳ مؤسسه کنفوسیوس و ۲۴ مدرسه درس کنفوسیوس را در آسیای مرکزی تأسیس کرده است که اکنون بیش از ۱۸۰۰۰ دانش‌آموز در این مؤسسات آموزشی تحصیل می‌کنند (شورای اطلاع‌رسانی دولت چین، ۲۰۲۳). تا سال ۲۰۱۶، بیش از ۲۲۰۰۰ دانشجو از قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان و ازبکستان در چین مشغول به تحصیل بودند (JIANG, 2021). این عدد تا سال ۲۰۲۰ به ۳۰ هزار نفر افزایش پیدا کرده است (شورای اطلاع‌رسانی دولت چین، ۲۰۲۳). بر اساس داده‌های سفارتخانه‌های چین در آسیای مرکزی، تنها در سال ۲۰۱۹، حدود ۱۴۰۰۰ دانشجوی قزاق،

۴۶۰۰ قرقیز، ۳۵۰۰ تاجیک، ۶۵۰۰ ازبک و بیش از ۲۰۰۰ دانشجوی ترکمن در چین تحصیل می‌کردند (Yau, 2021)؛ که تقریباً حدود یک‌پنجم دانشجویان آن‌ها در خارج از کشور تخمین زده می‌شود (Plakhina, 2021). زبان چینی به سرعت پس از انگلیسی در آسیای مرکزی به دومین زبان خارجی مورد مطالعه تبدیل شد (foreignaffairs, 2022).

ارتباطات و سینما

به دلیل اهمیت روزافزون صنعت سینما و ارتباطات به صورت ویژه مورد بحث قرار می‌گیرد. دولت چین تصمیم گرفته است از صنعت فیلم خود برای نفوذ مفاهیم چینی در میان مردم سایر ملل استفاده کند. آن‌ها امیدوارند که استفاده از فیلم چینی‌زبان به عنوان بخشی از استراتژی کلی قدرت نرم چین برای افزایش نفوذ فرهنگی و تصاویر مثبت از چین در خارج از کشور مؤثر باشد. توجه دولت چین به صنعت سینما در سال‌های اخیر موجب رشد صنعت سینمای چین در وجوه مختلف شده است. تولید فیلم در چین از سال ۲۰۰۵ تا سال ۲۰۱۱ میلادی به طور متوسط ۱۲۵ درصد افزایش داشته است. سینمای چین در سال ۲۰۱۰ توانست از مرز ۱٫۵ میلیارد دلار درآمد عبور کند که ۶۱ درصد بیشتر از سال قبل بود. این میزان در ۲۰۱۹ به ۹ میلیارد دلار رسید در همین حال عنوان پرفروش‌ترین فیلم سال ۲۰۲۰ هم به فیلمی چینی به نام «هشت‌صد» با فروش ۴۴۰ میلیون دلاری رسید. در شرایط عادی معمولاً این عنوان به یک فیلم پرهزینه هالیوودی می‌رسید (دنیای اقتصاد، ۱۳۹۹). بر اساس اعلام شرکت رسانه‌ای مائویان، در سال ۲۰۲۱ هشت فیلم سینمایی از ده فیلم سینمایی پرفروش دنیا ساخت کشور چین بوده‌اند (https://persian.cri.cn, 2022). به نقل از «شین هوا»، صنعت پویانمایی چین پیش از این صرفاً «تولیدکننده» محصولات پویانمایی خارجی بود، اما اکنون بر تولید محصولات اصیل چینی تمرکز کرده است و به لطف حمایت‌های دولت، رشدی ۲۸ درصدی نسبت به سال گذشته داشته است (زیباکلام، بیات، ۱۳۹۳: ۵۴). طبق گفته «لنگ سانگ»، دبیر کل مرکز تحقیقات رسانه‌های جهان در «آکادمی علوم اجتماعی چین»، پویانمایی چین می‌تواند به عنوان پیش‌تاز در صادرات فرهنگی چین عمل کند. پویانمایی

به‌ندرت توسط موانع فرهنگی تحت تأثیر قرار می‌گیرد و به‌راحتی توسط عموم مردم درک و پذیرفته می‌شود. صادرات پویانمایی همچنین به چین اجازه می‌دهد تا ارزش‌های خود را به جهان نشان دهد. حتی اگر پویانمایی چینی به‌صراحت در مورد تاریخ و یا سنت چین بحث نمی‌کند، باز هم می‌تواند به مخاطبان خارجی در مورد فرهنگ چینی آموزش دهد، زیرا داستان‌های ارائه‌شده از طریق پویانمایی عمیقاً ریشه در ارزش‌های چینی دارند (فارس، ۱۳۹۰). برای افزایش تبلیغات سیاست خارجی چین در خارج از مرز، توجه ویژه‌ای نسبت به افزایش نفوذ در فضای رسانه‌ای خارج از کشور صورت گرفته است (ایراس، ۱۳۹۶). موسیقی، فیلم‌ها و سایر محصولات چینی به‌طور فزاینده‌ای مورد توجه بسیاری از کشورهای آسیایی، به‌ویژه در میان جوانان قرار گرفته است. در حقیقت، فرهنگ چینی به رقیبی برای فرهنگ روسی در منطقه تبدیل شده است. جالب اینجاست که در سال‌های اولیه پس از استقلال جمهوری‌های آسیای مرکزی، چین به‌طور رسمی و جدی در این زمینه مشارکت نکرد و نفوذ فزاینده آن نتیجه روابط بین افراد و جمعیت این کشورها و چین بوده است (مکرمی‌پور، ۱۴۰۱: ۵۳). صنعت نمایش فیلم چین در طول ۱۰ سال اخیر رشد چشمگیری در آسیای مرکزی داشته است. هرچند صنعت سینما در منطقه آسیای مرکزی با توجه به حکومت‌های اقتدارگرا جای خود را باز نکرده است، اما نمایش فیلم‌های چینی پس از فیلم‌های هالیوود جایگاه دوم را در بین فیلم‌های اکران شده در منطقه آسیای مرکزی دارند (<https://asiasociety.org/arts/film>).

پکن برای ایجاد کنترل بیشتر بر روایت‌های مربوط به چین، وزن خود را پشت سر رسانه‌های خبری خارجی زبان خود انداخته است. این به پکن اجازه می‌دهد تا نه تنها برای نشست‌های بلندپایه بین رهبران چین و هم‌تایان خارجی‌شان، بلکه برای فعالیت‌های کمتر گزارش‌شده‌تر چین در سرتاسر جهان، به مخاطبان گسترده‌تری دست یابد. دفاتر خارجی خبرگزاری اصلی دولت، شین‌هوا، ظرف دو سال از ۱۷۰ دفتر خارجی افزایش یافته و در سال ۲۰۲۰ به ۲۰۰ دفتر رسید و دولت چین قصد دارد تا سال ۲۰۲۴ آن‌ها را به ۲۳۰ دفتر برساند. چاینا دیلی و گلوبال تایمز نسخه‌های انگلیسی‌زبان موجود در سراسر جهان را منتشر می‌کنند.

سی‌سی‌تی‌وی، سرویس خبری پخش تلویزیونی دولتی، تغییر نام داده و از دسامبر ۲۰۱۶، خود را به‌عنوان شبکه جهانی تلویزیون چین معرفی می‌کند و شش کانال، دو کانال به زبان انگلیسی و زبان‌های دیگری مانند عربی، فرانسوی، روسی و اسپانیایی را با تیم‌های گزارشگر در بیش از هفتاد کشور پخش می‌کند (Albert, 2020). دولت چین دفاتر خبرگزاری شینهوا را در منطقه آسیای مرکزی فعال نموده و این خبرگزاری در کشورهای آسیای مرکزی شعبه دارد (Jiménez-Tovar, 2019). رادیو بین‌المللی چین پخش برنامه‌های ۲۴ ساعته خود را در منطقه آغاز کرد. این برنامه‌ها به‌ویژه در قزاقستان از تنوع بیشتری برخوردار بوده است. با این وجود، تجارت غیررسمی در مرز، روابط فردی و پیوندهای تاریخی مهم‌ترین عواملی بود که به گسترش قدرت نرم چین در آسیای مرکزی در سال‌های اولیه کمک کرد (مکرمی‌پور، ۱۴۰۱: ۵۲). همچنین در سال ۲۰۲۲، چین پیشنهاد برگزاری مجمع دوستی مردم چین و آسیای مرکزی را داد و متعهد شد که تعداد شهرهای خواهرخوانده با این پنج کشور را طی ۵ تا ۱۰ سال به ۱۰۰ مورد برساند.

بعد سیاسی

شاید بزرگ‌ترین منبع معاصر قدرت نرم چین در حوزه ارزش‌های سیاسی، مدل توسعه جمهوری خلق چین باشد که به‌تازگی «جاشوا کوپر رامو» به آن لقب «اجماع پکن» داده است. وجه مشخصه اجماع پکن، اشتیاق برای برخورداری از رشد منصفانه، مسالمت‌آمیز و باکیفیت است ولی نشانی از اعتقاد به راه‌حل‌های یکسان، مانند آزادسازی اقتصادی و سیاسی که غالباً غرب تبلیغ می‌کند، در آن دیده نمی‌شود و درعین حال تمایل شدیدی به نوآوری و تجربه کردن و دفاع جانانه از مرزها و منافع ملی دارد (نریمانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۷۷-۱۷۸). چین در دهه‌های گذشته در توافقی‌های چندجانبه بسیار محتاط عمل می‌کرد و با بسیاری از همسایگان خود دچار اختلافات شدید ارضی و مرزی بود. اما این کشور در سیاست خارجی خود تغییر جهت داد؛ به سازمان تجارت جهانی پیوست، در بسیاری از عملیات حافظ صلح سازمان ملل متحد مشارکت فعالی داشته است. چین میزبان مذاکرات شش‌جانبه راجع

به بحران هسته‌ای کره شمالی بوده، بسیاری از اختلافات خود را با همسایگان خود حل و فصل کرده است و از اعضای اصلی سازمان‌های منطقه‌ای از جمله آسه‌ان و سازمان شانگهای است. این دیپلماسی جدید چین که پایه نظری آن، «تئوری ظهور مسالمت‌آمیز چین» است، باعث خنثی کردن تبلیغات خارجی (مبتنی بر تئوری تهدید چین) و همچنین کاهش ترس سایر کشورها از افزایش روزافزون قدرت این کشور شده است (همان). برخی از پژوهشگران حوزه سیاست خارجی چین، به سیاست مبتنی بر حسن هم‌جواری و مستقل پکن مباحثات می‌کنند. سو چانگ،^۱ پروفسور دانشگاه فودان، در یک سخنرانی در همایش مجمع پکن در سال ۲۰۱۳ با عنوان «نوع جدید روابط قدرت‌های بزرگ: فرصت‌ها و چالش‌ها»، ایده سنتی چینی «گنگ شنگ»^۲ را مطرح کرد. از دیدگاه وی (گنگ شنگ) به این معنی است که قدرت‌های بزرگ در کنار قدرت‌های کوچک با یکدیگر هم‌زیستی نمایند. وی تأکید می‌کند: گنگ شنگ با اتحاد سازی فرق دارد؛ زیرا اولی به دنبال مشارکت است و آخری مبتنی بر اجتناب‌ناپذیری منازعه است و منجر به ایجاد نوع جدیدی از روابط قدرت‌های بزرگ نمی‌شود (الوند، عسگرخانی، ۱۳۹۳: ۱۸). روابط استراتژیک چین با آسیای مرکزی در دو دهه گذشته به‌طور گسترده‌ای رشد کرده است که یکی از نمادهای بارز آن را می‌توان تأسیس «سازمان شانگهای» در سال ۱۹۹۶ دانست، که در ژوئن ۲۰۰۱ به سازمان همکاری شانگهای تغییر نام داد. رویدادهای ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و جنگ به رهبری ایالات متحده علیه تروریسم در افغانستان و فراتر از آن، به‌طور چشمگیری بر ارزش استراتژیک آسیای مرکزی برای غرب تأکید کرده و چالش‌ها و فرصت‌های جدیدی را برای منافع امنیتی، سیاسی و اقتصادی چین ایجاد کرده است. چین که از نظر ژئواستراتژیک با آسیای مرکزی درهم آمیخته است، یک بازیگر جدایی‌ناپذیر و تأثیرگذار در منطقه است (Chair, 2002). ساختار سیاسی جمهوری خلق چین نظامی تک‌حزبی دارد که با وجود کم‌رنگ شدن رویکردهای سوسیالیستی در جهان هنوز حزب کمونیست این کشور، قدرت سیاسی بلامنازعی را در این کشور در اختیار دارد. شباهت حکومت‌های اقتدارگرا و تک‌حزبی چین

-
1. Su Chnghe
  2. Gongsheng

به کشورهای آسیای مرکزی باعث شده است که نوع حکومت چین برای کشورهای آسیای مرکزی جذابیت داشته باشد. بر این اساس، کشورهای آسیای مرکزی روابط سیاسی و دیپلماتیک خود با توجه به نگاه منطقه‌گرایی چین افزایش داده و چین را به‌عنوان یک الگوی حکمرانی مطلوب می‌پذیرند.

بعد اقتصادی

هرچند در حوزه قدرت نرم بیشتر بر ابعاد فرهنگی و حتی ارزش‌های سیاسی تأکید می‌شود اما چین در حوزه اقتصادی موفق عمل کرده است و برای بسیاری از کشورها جذابیت دارد. برخی تحلیلگران، الگوی توسعه چینی را به‌عنوان یکی از منابع قدرت نرم این کشور می‌دانند که در دستور کار سیاست خارجی آن قرار گرفته است. رهیافت تدریجی چین برای اصلاح و گشایش اقتصادی یک جایگزین جدید برای نظریه مدرنیزاسیون کلاسیک و اجماع واشنگتن برای برخی کشورهای در حال توسعه فراهم نموده است در واقع دستاوردهای اقتصادی در سایه یک نظام سیاسی اقتدارگرا، آن را به‌عنوان یک گزینه برای فرایند نوسازی مطرح نموده و تمایل برخی کشورهای در حال توسعه (خصوصاً کشورهای که از تعامل گذشته خود با غرب دچار ضرر شده‌اند و به‌نوعی نسبت به فرایند نوسازی غرب که توأم با اصلاحات ساختاری و زیر بنایی است خوش‌بین نیستند) را برانگیخته است (شکفتی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۷). چین بر این اساس روابط اقتصادی گسترده با کشورهای آسیای مرکزی دارد و به‌عنوان شریک اول کشورهای آسیای مرکزی محسوب می‌شود. سهم چین در کل واردات به قرقیزستان ۵۶ درصد و در ساختار واردات تاجیکستان به ۴۱ درصد رسیده است، در ازبکستان این رقم حدود ۲۰ درصد است. با گردش کالایی بیش از ۶,۴ میلیارد دلار، چین به‌طور قاطع در مقام بزرگ‌ترین شریک تجاری این کشورها است (oec.world, 2021).

حجم تجارت چین با کشورهای آسیای مرکزی ۲۰۱۵-۲۰۱۹						
	2015	2016	2017	2018	2019	Growth rate (2015-19)
قزاقستان	8441	8292	11564	11327	12807	52%
قرقیزستان	4282	5605	5337	5547	6312	47%
تاجیکستان	1795	1725	1301	1426	1612	-10%
ترکمنستان	815	338	368	317	431	-47%
ازبکستان	2229	2007	2749	3942	5045	126%
مجموع	17563	17969	21320	22558	26207	49%

منبع: UN Comtrade Database (<https://comtrade.un.org/data/>)

شکل ۱) حجم تجارت چین با کشورهای آسیای مرکزی از سال ۲۰۱۹ - ۲۰۱۵ (comtrade, 2020)

در سال ۲۰۲۲، حجم تجارت متقابل چین و آسیای مرکزی به رکورد ۷۰,۲ میلیارد دلار آمریکا رسید که بیش از ۱۰۰ برابر زمان برقراری روابط دیپلماتیک در حدود سه دهه پیش بود (Xinhua, 2023). چین بزرگ‌ترین شریک تجاری قرقیزستان، ترکمنستان و ازبکستان و دومین شریک تجاری قزاقستان و همچنین سومین شریک تجاری بزرگ تاجیکستان است. حجم تجارت دوجانبه در سال ۲۰۲۲ نسبت به سال ۲۰۲۱ رشد ۴۰ درصدی داشته است و در سه‌ماهه اول سال ۲۰۲۳ رشد ۲۲ درصدی را ثبت کرده است (Silk Road, 2023, Briefing).

جدول ۱) حجم تجارت چین با کشورهای آسیای مرکزی ۲۰۲۱-۲۰۲۲ (میلیارد دلار) (oec.world, 2023, tradingeconomics, 2023)

دولت - سال	ازبکستان	قزاقستان	قرقیزستان	ترکمنستان	تاجیکستان
۲۰۲۱	۶,۵۸	۲۴,۲	۷	۵	۲
۲۰۲۲	۹	۳۲,۱۷	۱۵,۵	۱۰,۱	۳,۲

دولت چین دیپلماسی فعالانه‌ای را برای افزایش نفوذ خود در آسیای مرکزی دنبال کرده است. از زمان آغاز جنگ روسیه و اوکراین، موافقت‌نامه‌های اقتصادی جدیدی بین چین و کشورهای آسیای مرکزی با تأکید بر زیرساخت‌های حیاتی جدید امضا شده است. تجارت فزاینده چین با آسیای مرکزی به نفوذ فزاینده پکن اشاره دارد. در کنار این آمار که نشان از افزایش تعاملات و نفوذ چین در این منطقه است، توافق ۱۵ میلیارد دلاری چین با ازبکستان و تأیید ساخت راه آهن چین - قرقیزستان - ازبکستان دو نقطه عطف است که نفوذ اقتصادی رو به رشد چین در آسیای مرکزی را نشان می‌دهد (Sharifli, 2023).

طرح یک کمر بند - یک راه

رئیس جمهوری چین، «شی جین پینگ»، در تاریخ هفتم سپتامبر ۲۰۱۳، طی سخنرانی خود در دانشگاه نظربایف در شهر آستانه و چند روز پس از آن، در سیزدهم سپتامبر، در نشست سازمان همکاری شانگهای (بیشکک) مفهوم کمر بند اقتصادی جاده ابریشم را برای نخستین بار مطرح کرد. از آن زمان تاکنون ابتکار کمر بند - راه به عنوان وجه مقدم سیاست خارجی چین مطرح بوده و کلیه مراکز مطالعاتی و پژوهشی سیاست خارجی و روابط بین‌الملل چین و همچنین دستگاه سیاست خارجی این کشور در ترویج این مفهوم در گستره آسیای و بین‌المللی، اهتمام خاص و قابل توجهی را مبذول می‌کنند (شاه‌محمدی، ۱۳۹۸ : ۶۶).

اهداف چین از طرح «یک کمر بند - یک جاده عبارت است از:

- ۱- تعمیق همگرایی اقتصادی منطقه‌ای؛ تقویت اهرم دیپلماتیک چین در منطقه؛ ارائه امتیاز به دولت‌های پیرامون خود و ۲- تضعیف نفوذ آمریکا در این کشورها
- ۳- افزایش تعاملات اقتصادی با کشورهای غربی و جایگزینی مسیر ترانزیت زمینی برای صدور کالا به اروپا این مسیر زمان را به نصف کاهش می‌دهد
- ۴- اتصال جاده‌ای از پاسیفیک تا دریای بالتیک و تشکیل شبکه حمل‌ونقل آسیای شرقی، غرب و جنوب آسیا
- ۵- افزایش نفوذ در اوراسیا؛ شکل‌دهی بازار اوراسیایی؛

- ۶- تضمین جریان انرژی از آسیای مرکزی و روسیه و کاهش ریسک انتقال انرژی از مسیر دریایی تحت کنترل ایالات متحده (تنگه مالاکا)
- ۷- ارائه الگوی جدیدی از جهانی‌سازی و تثبیت الگوهای چینی تجارت و سرمایه‌گذاری؛ تقویت یوآن در نقل و انتقال مالی بین‌المللی و کاهش اتکا به دلار ایالات متحده
- ۸- پیشبرد پروژه‌های توسعه در استان‌های ناآرام غربی از جمله سین کیانگ؛ افزایش توان رقابت داخلی و رشد متوازن منطقه‌ای (ترجمان روز، ۱۳۹۶).
- این طرح همچنین برای چین سکویی جهت طرح‌ریزی نفوذ سیاسی آن در چرخش غربی در قلب اوراسیا فراهم خواهد کرد. پکن خود را به عنوان منبع اصلی سرمایه‌گذاری برای اجرای مراحل مختلف این طرح اعلام می‌کند. در این چهارچوب، تصویر کلی جاده ابریشم جدید نشان می‌دهد که هدف استراتژیک بلندمدت چین تقویت استفاده از یوآن (پول واحد چین) برای انتقال‌های بین‌المللی و کاهش تکیه مالی به ایالات متحده است (احمدیان، صالحی دولت‌آباد، ۱۳۹۵: ۱۶).

چالش‌های قدرت نرم چین در آسیای مرکزی

- بدیهی است استفاده دولت چین از ظرفیت‌های موجود و ابزار قدرت نرم خود، با چالش‌هایی نیز مواجه است که مهم‌ترین این چالش‌ها را به شرح زیر می‌توان برشمرد:
- ۱- قدرت‌های تأثیرگذار در منطقه آسیای مرکزی
  - ۲- عدم جذابیت فرهنگی (ایدئولوژی کنفوسیوسی)
  - ۳- تروریسم و بحران‌های امنیتی

قدرت‌های تأثیرگذار در منطقه آسیای مرکزی

روسیه

رقابت قدرت‌های بزرگ چین و روسیه با مفهومی که چین ساخته است، یعنی تقسیم‌کار آسیای مرکزی، مدیریت می‌شود. فرمولی که پکن برای اجتناب از رقابت قدرت‌های بزرگ

به کار گرفت، این بود که روسیه رهبری منطقه را در مسائل امنیتی به عهده بگیرد در حالی که چین روابط اقتصادی را رهبری می کرد (Christoffersen, 2022). مسکو از این مسئله نگران است که ممکن است چین به تدریج وارد بازار تسلیحات شود که قبلاً تحت تسلط مسکو بود. در سال ۲۰۱۵ پکن برای اولین بار سیستم دفاع هوایی HQ-9 را به ترکمنستان و ازبکستان ارائه داد. همچنین چین هواپیماهای بدون سرنشین پتروداکتیل^۱ را برای ازبکستان تهیه کرده است. با این وجود، از منظر کوتاه مدت و میان مدت، روسیه همچنان به عنوان اصلی ترین بازیگر نظامی و امنیتی آسیای مرکزی خواهد بود. چین لزوماً مایل نخواهد بود که آشکارا درگیر امنیت منطقه ای شود که در صورت تغییر وضعیت موجود، ممکن است دستخوش تغییرات اساسی شود. با توجه به چالش های امنیتی احتمالی در کشورهای منطقه و بی ثباتی بالقوه در قرقیزستان و تاجیکستان، پکن همچنان به روسیه اجازه می دهد تا نقش امنیتی غالب در منطقه را داشته باشد (Koznazarov, Alikibayev, 2017).

آمریکا

نقش حیاتی آسیای مرکزی در سیاست خارجی امریکا را می توان به وضوح در سخنان لین پاسکو معاون وزیر خارجه در امور اروپا و اوراسیا در ژوئن ۲۰۰۴ مشاهده کرد: راهبرد ما در آسیای مرکزی بر سه هدف اساسی بنیان گذاری شده است. تأمین امنیت در این منطقه از طریق مبارزه با تروریسم است. هدف دیگر ما ایجاد حکومت های دموکراتیک در آسیای مرکزی و پایبندی آن ها به مبانی دموکراسی و رعایت حقوق بشر است و در نهایت، توسعه و تقویت زیرساخت های اقتصادی و دسترسی این کشورها به اقتصاد بازار آزاد است (آقایی و همکاران، ۱۳۹۲: ۹).

برخلاف روسیه که الگوی ازدواج مصلحتی با چین را دنبال می کند، آمریکایی ها هم نسبت به طرح جاده ابریشم و هم نسبت به بانک سرمایه گذاری زیرساخت آسیایی با رویکرد رقابتی و حتی تهدیدآمیز می نگرند. به همین دلیل این کشور تلاش نموده است تا متناسب با اهداف و نیت خود طرح جاده ابریشم را مورد توجه قرار دهد. استراتژی جاده ابریشم

ایالات متحده با تمرکز بر افغانستان هدفش پیشرفت آزادی تجارت، رشد همکاری اقتصادی، افزایش حجم تجاری و ایجاد ارتباط‌های مردم با مردم بین آسیای جنوبی و مرکزی است (احمدیان دولت‌آباد، ۱۳۹۵). طرح جاده ابریشم جدید هیلاری کلینتون در سال ۲۰۱۱ همگرایی بازارها از بمبئی تا کراچی و کابل و از آنجا به تاشکند و آستانه و فراتر از آن را مدنظر داشت. هیلاری کلینتون از این طرح به عنوان نوزایی اقتصادی جنوب آسیا یاد کرده بود. از نکات حائز اهمیت این طرح بیرون نگه داشتن چین و ایران از مسیرهای طراحی شده و دیگر قربات زمانی آن با خروج نیروهای ایساف از افغانستان اشاره کرد (شاه‌محمدی، ۱۳۹۸: ۵۱-۵۰). در طول سال ۲۰۱۹ یکی از وظایف مهم ایالات متحده فشار حداکثر بر پکن در تمام جهات ممکن بود. از جمله از طریق شرکای چین در آسیای مرکزی: قزاقستان و قرقیزستان. مهم‌ترین سلاح در این مبارزه سیستم منطقه‌ای سازمان‌های غیردولتی بود که تحت کنترل واشنگتن بودند. این کار شامل شکل‌گیری یک تصویر منفی از چین از طریق تبلیغ «مسئله سین کیانگ» و اقلیت‌های قومی و همچنین ترویج مضامین سنتی تهدید گسترش چین در کشورهای همسایه بود. هدف دفاع یا محکوم کردن سیاست‌های چین در منطقه نیست. بلکه هدف تنها ارزیابی فعالیت‌های کمپین اطلاعاتی، روش‌ها و اثربخشی آن است. در چارچوب کمپین ضد چینی، می‌توان سه حوزه را مشخص کرد که با کمک سازمان‌های غیردولتی اجرایی شدند: فشار اطلاعاتی از طریق رسانه‌ها، رویدادهای عمومی و سخنرانی‌های مستقیم همراه با خشونت و ناآرامی (تسنیم، ۱۳۹۸).

هند

برخی تحلیلگران و کارشناسان بر این اعتقادند که نقش رو به رشد هند در آسیای مرکزی از طریق کریدور چابهار (مورد موافقت آمریکا)، منجر به افزایش رقابت با چین در این منطقه خواهد شد. اما این احتمال نیز وجود دارد که دو پروژه ارتباطی «قدرت‌های بزرگ آسیا» بتوانند عملاً در این منطقه همگرا شوند. این سناریو در صورت ادامه اختلاف‌های اقتصادی دهلی‌نو و واشنگتن که از جنگ تجاری ترامپ ناشی می‌شود، تقویت خواهد شد (ایران شرقی، ۱۳۹۷). فهم این موضوع این است که جریان مورد انتظار نفوذ اقتصادی هند در

افغانستان و جمهوری‌های شوروی سابق آسیای مرکزی، می‌تواند مسیرهای تجاری منطقه را دور از چین تغییر دهد. این امر به دهلی‌نو اجازه می‌دهد که نخبگان محلی و ملی خود را که دارای سهم مالی در تضمین موفقیت نفوذ این کشور (که مورد حمایت آمریکاست) در این بخش از اوراسیا هستند، تقویت نماید. واشنگتن می‌داند که بدون مداخله اقتصادی هند در منطقه، آسیای مرکزی به‌طور قابل توجهی تحت نفوذ قدرت‌های بزرگ چندقطبی روسیه، چین، پاکستان، ایران و ترکیه قرار دارد که شامل حلقه طلایی می‌شود، به همین منظور ایالات متحده به دنبال فعال کردن خط تجاری جدید با محوریت هند در آسیای مرکزی است.

عدم جذابیت فرهنگی (ترکیب کنفوسیوس و کمونیست)

برای دهه‌ها، مارکسیسم-لنینیسم همراه با اندیشه مائو تسه تونگ به‌عنوان ایدئولوژی رسمی حزب کمونیست چین عمل کرده است. مفاهیمی مانند ماتریالیسم تاریخی، مبارزه طبقاتی و دیکتاتوری پرولتاریا برای بسیج مردم چین برای تحقق سوسیالیسم به کار گرفته شد. مشروعیت حاکمیت حزب کمونیست چین با این نظریه نیز توجیه می‌شود که به‌عنوان حزب پیش‌تاز انقلابی جنبش سوسیالیستی، می‌تواند قدرت سیاسی را در انحصار خود درآورد و بر سایر دکترین‌هایی که با ایدئولوژی آن در تضاد هستند، غلبه کند. با این حال، آنچه جالب است این است که کنفوسیوس در چین در دو دهه گذشته در میان روشنفکران و مردم عادی دوباره ظهور کرده است سپس با تأسیس مؤسسات کنفوسیوس در سراسر جهان، و در نهایت با عبادت رسمی کنفوسیوس در معابد کنفوسیوس و ترویج عمومی آیین کنفوسیوس توسط رهبران حزب کمونیست چین، همراه گردیده است (Jiang, 2018: 157). بر این اساس چین با ترکیب ایدئولوژی کمونیسم-کنفوسیوس در سراسر جهان به تبلیغ می‌پردازد و منطقه آسیای مرکزی از این امر مستثنا نیست. مراکز کنفوسیوسی در دهه ۱۹۹۰ در کشورهای آسیای مرکزی دایر و از هزاره دوم گسترش پیدا کرد. با وجود همه این موارد، اما، نگاه مردم در آسیای مرکزی با دولتمردان در این کشور متفاوت است. مردم و جامعه مدنی در آسیای مرکزی نگاه همسانی با دولت‌های خود ندارند و به ایدئولوژی چینی به‌عنوان

یک تهدید نگاه می‌کنند و بیشتر گرایش به سمت غرب دارند تا اینکه فرهنگ چینی را بپذیرند (Peyrouse, 2016: 21).

نظرسنجی صورت گرفته آسیای مرکزی (کب) یک پروژه تحقیقاتی در مقیاس بزرگ دوسالانه است که با انجام مصاحبه با ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ پاسخ‌دهنده در هر کشور، جو اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را در کشورهای آسیای مرکزی اندازه‌گیری می‌کند. این نظرسنجی در چندین موج از سال ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱ انجام شده است. داده‌های جمع‌آوری شده توسط کب حاکی از کاهش مداوم احساسات عمومی نسبت به چین از پاسخ‌دهندگان مورد بررسی در قزاقستان، قرقیزستان و ازبکستان است. در قزاقستان و ازبکستان، پاسخ‌دهندگان دیدگاه منفی فزاینده‌ای نسبت به چین از سال ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱ نشان داده‌اند. قرقیزستان به‌طور مداوم منفی باقی مانده است، به طوری که تعداد کسانی که اظهار داشتند که نظر «بسیار نامطلوب» نسبت به این کشور دارند، به‌طور پیوسته در حال افزایش است. در طول دوره پنج‌ساله داده‌های امواج نظرسنجی جمع‌آوری شده توسط سازمان‌های مردم‌نهاد در آسیای مرکزی برای قزاقستان، کاهش قابل توجهی در احساسات عمومی نسبت به چین وجود دارد، به‌ویژه بخش کوچکی از کسانی که چین را «تا حدودی مطلوب» می‌دانستند. توضیح کلیدی احتمالی برای این روند را می‌توان در واکنش قزاقستان به نقض حقوق بشر در سین کیانگ، منطقه چینی هم‌مرز با قزاقستان، یافت. رفتار با قوم‌های اویغور، قزاق و قرقیز در بزرگ‌ترین منطقه چین، باعث اعتراضات زیادی به‌ویژه در بزرگ‌ترین شهرهای قزاقستان، آلماتی و نور سلطان شده است. در ۲۷ مارس ۲۰۲۱، صدها نفر در شهرهای فوق‌الذکر علاوه بر اورال، شیمکنت و آکتوبه در اعتراض به نفوذ خزنده چین و زندانی شدن دسته‌جمعی جوامع بومی ترک‌زبان در سین کیانگ، راهپیمایی اعتراضی صورت دادند. در ۴ دسامبر ۲۰۲۱، بستگان افراد بازداشت‌شده در چین برای سیصدمین روز متوالی در مقابل کنسولگری چین در آلماتی تظاهرات کردند و خواستار آزادی بستگان خود شدند. به‌طور مشابه، برای کسانی که در ازبکستان هستند، نگرش مطلوب نسبت به چین در سال‌های اخیر کاهش یافته است. کسانی

که چین را با چشم‌اندازی «تا حدودی مطلوب» می‌نگریستند، از ۷۰ درصد در بهار ۲۰۱۸ به ۳۲ درصد در پاییز ۲۰۲۱، که آخرین قسمت از نظرسنجی کب است، به‌طور چشمگیری کاهش یافت (Woods, Baker, 2022).

بنیادگرایی اسلامی

آسیای مرکزی از جمله مناطقی است که با ویژگی‌های خاصی که دارد، می‌تواند زمینه مساعدی برای ظهور و گسترش تروریسم باشد، شرایطی چون تنوع قومی و مذهبی، وجود احزاب اسلامی متعدد، مجاورت با کشورهای چین افغانستان و پاکستان، وجود منابع انرژی و قاچاق مواد مخدر به‌عنوان منبع درآمد و عوامل مختلف دیگر سبب شده است حوزه آسیای مرکزی یکی از مطلوب‌ترین مناطق برای فعالیت‌های تروریستی باشد (ترابی، رضایی، ۱۳۹۶: ۳۲). اسلام سیاسی هم یکی از مهم‌ترین تهدیدات گذشته و پیش‌روی چین در آسیای مرکزی است؛ به‌گونه‌ای در طول سه دهه اخیر به‌خصوص در هزاره دوم، اقدامات تروریستی علیه چین در کشورهای آسیای مرکزی صورت گرفته است (Burnashev, 2015: 110). در سال ۱۳۹۵، عملیات انتحاری علیه سفارت چین در قرقیزستان صورت گرفت و تعدادی مجروح و کشته برجای گذاشت (ایرنا، ۱۳۹۵). در سال ۱۳۸۱ یک دیپلمات چینی در قرقیزستان ترور شد (ایسنا، ۱۳۸۱). یکی از موضوعات مهم در روابط چین با کشورهای آسیای مرکزی موضوع مسلمانان اُیغور در استان سین کیانگ چین است. بر اساس گزارش‌ها، دولت چین از سال ۲۰۱۷ بیش از یک میلیون مسلمان را به‌طور خودسرانه در اردوگاه‌های بازآموزی نگهداری می‌کند. تخمین زده می‌شود که هشتصد هزار تا دو میلیون اویغور و سایر مسلمانان، از جمله قزاق‌ها و ازبک‌ها، از سال ۲۰۱۷ بازداشت شده‌اند. دولت چین این امکانات را «مراکز آموزش و پرورش حرفه‌ای» می‌نامد (Maizland, 2022: 5). بسیاری از دولت‌ها با اولویت دادن به روابط اقتصادی و روابط استراتژیک خود با چین، نقض حقوق بشر را نادیده گرفته‌اند. اما به نظر می‌رسد یکی از چالش‌های اصلی چین در آینده موضوع مسلمانان در استان سینگ کیانگ باشد و بر روابط خود با کشورهای آسیای مرکزی تأثیر گذار خواهد بود.

این موارد نشان می‌دهد که هرچند دولت چین از ظرفیت‌هایی برخوردار است که امکان بازیگری و استفاده از ابزار قدرت نرم را به‌عنوان محور اصلی در جهت اجرای سیاست توسعه‌طلبانه‌اش در آسیای مرکزی برایش مهیا می‌سازد، اما در مقام اجرا با چالش‌هایی مواجه است که می‌تواند تحقق و موفقیت اجرای این مهم را با چالش مواجه سازند.

نتیجه

با توجه به اینکه سؤال اصلی پژوهش بر این اساس بود که دولت چین چگونه از قدرت نرم به‌عنوان ابزاری در جهت توسعه‌طلبی خود در آسیای مرکزی استفاده می‌کند؟ در این پژوهش استدلال شد که دولت چین با استفاده از ابزارهای قدرت نرم خود در ابعاد فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، کشورهای منطقه آسیای مرکزی را تحت تأثیر قرار می‌دهد که البته در این مسیر با چالش‌هایی از جمله، حضور قدرت‌های منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای (امریکا، روسیه، هند)، بنیادگرایی اسلامی، و عدم جذابیت فرهنگی هم روبرو است که بر قدرت نرم آن تأثیر منفی دارند. می‌توان نتیجه گرفت که روابط اقتصادی چین و کشورهای آسیای مرکزی چه در قالب سازمان همکاری شانگهای و چه در قالب‌های دیگر گواه این امر است که چین توانسته است به‌عنوان یک متغیر تأثیرگذار در این منطقه خود را معرفی کند. چین با گره زدن اقتصاد این کشورها به اقتصاد خود و ایجاد بازار مصرفی و ترانزیتی و استفاده از منابع انرژی موجود در این کشورها سعی کرده است، در روند توسعه و پیشرفت این کشورها تأثیر بگذارد. دولت چین ابزار اقتصادی را به‌عنوان زیربنای حرکتی خود در جهان و به‌خصوص در منطقه آسیای مرکزی قرار داده است، در حوزه فرهنگی با وجود بورس دانشجویان و ترویج زبان چینی و فرهنگ کنفوسیوسی اما دیدگاه‌های متفاوتی به‌خصوص در کشورهای همسایه چین وجود دارد که نشان می‌دهد روسیه و ایالات متحده جایگاه نسبتاً مطلوب‌تری در حوزه نفوذ و قدرت نرم چین دارند. در حوزه سیاسی اقتدارگرایی در کشورهای آسیای مرکزی و چین وجود دارد که هرچند کشورهای آسیای مرکزی از چنین حکومت‌هایی برخوردار هستند و همانند چین اقتدارگرا هستند؛ اما جامعه مدنی و عموم مردم در آسیای مرکزی بعد سیاسی قدرت نرم چین را جذاب نمی‌دانند و مدل لیبرال دموکراسی

ایالات متحده را ترجیح می‌دهند. با وجود اینکه دولت چین در راستای نیل به اهداف خود در قالب‌هایی همانند سازمان همکاری شانگهای و طرح یک کمربند-یک‌راه، نفوذ فرهنگی و سیاسی را ایجاد کرده است اما وجود برخی چالش‌ها این طرح‌ها را تحت تأثیر قرار داده است. روسیه منطقه آسیای مرکزی را حیاط خلوت خود می‌داند و حضور و نفوذ چین در این منطقه از کانال روسیه عبور می‌کند. آمریکا چین را به‌عنوان بزرگ‌ترین تهدید برای امنیت ملی خود معرفی کرده است و سعی می‌کند با حضور خود به‌عنوان یک بازیگر بین‌المللی تأثیرگذار در این منطقه حضور داشته باشد. بنیادگرایی اسلامی (تروریسم) چالش بعدی چین است. حضور شبه‌نظامیان سین کیانگی در سوریه در قالب حزب اسلامی ترکستان و بازگشت آن‌ها به آسیای مرکزی و چین و ایجاد بحران‌های امنیتی باعث می‌شود که کشورهای آسیای مرکزی کانون منازعه تروریسم در آینده باشد. در کل، می‌توان بیان داشت در کنار همه پیشرفت‌هایی که چین در این منطقه داشته است، اما وجود این چالش‌ها قدرت نرم چین را تحت تأثیر قرار داده است.

منابع

فارسی

آقایی، سید داوود و همکاران (۱۳۹۱). رقابت چین و آمریکا در آسیای مرکزی، آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۷۹، ۱-۲۴

النیامی نیا، رضا و تقوایی نیا، علی (۱۳۹۵). تبیین نقش و جایگاه قدرت نرم در تحقق اهداف سیاست داخلی و خارجی، پژوهشنامه جهان اسلام، سال ششم، شماره سوم، ۱۹۶-۱۶۷

الوند، مرضیه السادات و عسگرخانی، ابو محمد (۱۳۹۳). کارویژه‌های قدرت نرم در سیاست خارجه چین، پژوهشنامه ایرانی سیاست بین‌الملل، ۱-۲۵

امیراحمدیان، بهرام و صالحی دولت آباد، روح الله (۱۳۹۵). ابتکار جاده ابریشم جدید چین: اهداف، موانع و چالش‌ها، مطالعات روابط بین‌الملل، سال نهم، شماره ۹، ۳۶-

ترابی، قاسم و رضایی، مژگان (۱۳۹۶). راهبرد ضدتروریسم چین و آمریکا در آسیای مرکزی، آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۱۰۰، ۲۵-۵۲

جعفری، علی اکبر و جانباز، دیان (۱۳۹۴). قدرت نرم و جایگاه چین در نظام جهانی، سیاست جهانی، دوره چهارم، شماره چهارم، ۱۲۹-۱۶۴

حمیدنیا، حسین و صالحی دولت آباد، روح الله (۱۳۹۴). انرژی عرصه بازی بزرگ جدید در آسیای مرکزی (مطالعه موردی، روسیه، آمریکا، چین)، آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۹۰، ۶۷-۹۶

زیبا کلام، صادق و بیات، جلیل (۱۳۹۳). سینما و قدرت نرم: سیاست تطبیقی آمریکا و چین، مطالعات میان فرهنگی، سال دهم، شماره ۲۴، ۴۳-۷۲

شاه محمدی، پریسا (۱۳۹۸). راهبرد جاده ابریشم چین، تهران، مرکز مطالعات سیاسی و بین المللی

شامیری شکفتی، افشین و همکاران (۱۳۹۷). تبیین جایگاه قدرت هوشمند در سیاست خارجی چین، ژئوپلیتیک، سال چهاردهم، شماره سوم، ۶۲-۳۱

عزیزی، حمیدرضا (۱۳۹۳). قدرت نرم چین در منطقه آسیای مرکزی: رویکردها، ابزارها و اهداف، آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۸۸، ۵۷-۱۱۲

مکرمی پور، محمد باقر و همکاران (۱۴۰۱). تجزیه و تحلیل سیاست خارجی چین در آسیای مرکزی با استفاده از رویکرد قدرت نرم، مطالعات سیاست بین الملل، دوره ۲، شماره ۲، شماره پیاپی ۳ تا ۳۹

نریمانی، گلناز (۱۳۹۷). تحلیلی بر راهبردها و ابزارهای تحکیم و گسترش قدرت نرم چین، مطالعات روابط بین الملل، سال یازدهم، شماره ۱۶۵، ۴۳-۲۰۲

منابع اینترنتی

خبرگزاری تسنیم (۱۳۹۸). گسترش نفوذ اقتصادی چین در آسیای مرکزی. قابل استناد در:

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1398/11/18/2197380/>

خبرگزاری تسنیم (۱۳۹۸). سازمان های غیر دولتی ضد چینی آمریکا در آسیای مرکزی. قابل

استناد در:

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1398/08/16/2135349/>

خبرگزاری ایسنا (۱۳۹۵). حمله انتحاری به سفارت چین در قرقیزستان. قابل استناد در:

<https://www.isna.ir/news/95060905659/>

خبرگزاری ایسنا (۱۳۸۱). کشته شدن یک دیپلمات چینی در قرقیزستان. قابل استناد در:

<https://www.isna.ir/news/8104-02062/>

ترجمان روز (۱۳۹۶). برگزاری مجمع عالی همکاری بین المللی یک کمربند-یک جاده،

قابل استناد در:

<https://www.tarjomanrooz.ir/news/567443749/>

حجم تجارت چین با کشورهای آسیای مرکزی. رجوع شود به:

<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/chn/partner/kaz>

<https://www.newscentralasia.net/2023/01/20/kazakhstan-china-trade-turnover-in-2022-exceeded-usd-31-billion/>

<https://www.irna.ir/news/84991193/>

References

- Albert, Eleanor (2018). *China's Big Bet on Soft Power*, Council on Foreign Relation, <https://www.cfr.org/backgrounders/chinas-big-bet-soft-power>
- Burnashev, Rustam (2015). *Security Challenges in Central Asia*, Centre international de formation européenne, 106-122
- Chair, Freeman (2002). *China's Emergence in Central Asia*, Center for Strategic and International Studies.
<https://www.csis.org/programs/freeman-chair-china-studies/past-projects/chinas-emergence-central-asia>
- Foreignaffairs, (2022). *China Regional Snapshot: Central Asia*.
<https://foreignaffairs.house.gov/china-snapshot-project-central-asia-2/>
- Jiang, Yi-Huah (2018). Confucian Political Theory in Contemporary China, *Annual Review of Political Science*, Vol. 21:155-173
- Jiang, Yang (2022). *China leading the race for influence in Central Asia*, Danish Institute for International Studies,
<https://www.diis.dk/en/research/china-leading-the-race-influence-in-central-asia>
- JIANG, JON YUAN (2021). *China's education diplomacy in Central Asia*,
<https://www.lowyinstitute.org/the-interpretor/china-s-education-diplomacy-central-asia>
- Jiménez-Tovar, Soledad (2019). Folklorized politics: how Chinese soft power works in Central Asia, *Asian Ethnicity*, Volume 21, 2020 - Issue 2, 244-268
- Koznazarov 'Danyar 'Alikibayev 'Iskander (2017), Great deal between Russia and China for Central Asia' *China in Central Asia news*

- Maizland, Lindsay (2022). *China's Repression of Uyghurs in Xinjiang*, Council on Foreign Relations, 1-15
<https://www.cfr.org/backgrounder/china-xinjiang-uyghurs-muslims-repression-genocide-human-rights>
- Nye, Joseph (2004). *Soft Power: The Means To Success In World Politics*, 5
- Nye, Joseph. (2017). Soft power: the origins and political progress of a concept, *humanities and social sciences communications*, pp1-17
- OMIRGAZY, DANA (2023) Trade Between China, Central Asian States Reach \$32.1 Billion in 2022, THE ASTANA TIMES, <https://astanatimes.com/2023/04/trade-between-china-central-asian-states-reach-32-1-billion-in-2022/>
- Pan, Yaotian (2011). *The Structure of Chinese Cultural Traditions: An Empirical Study of Business Employees in China*, The International Association for Chinese Management Research, p.p75-96
- Peyrouse, Sébastien, (2016). Discussing China: Sinophilia and sinophobia in Central Asia, *Journal of Eurasian Studies* 'January
- Plakhina, Yevgeniya (2021). *Chinese higher education programs attract increasing numbers of students from Kazakhstan*. <https://globalvoices.org/2021/09/15/chinese-higher-education-programs-attract-increasing-numbers-of-students-from-kazakhstan/>
- Rana, Ashmita (2022). Struggle and Success of Chinese Soft Power: The Case of China in South Asia, *E-International Relations*, <https://www.e-ir.info/2022/11/14/struggle-and-success-of-chinese-soft-power-the-case-of-china-in-south-asia/>
- Sharifli, Yunis, (2023). *China's Dominance in Central Asia: Myth or Reality?*, RUSI, <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/chinas-dominance-central-asia-myth-or-reality>
- Silk Road Briefing (2023). *China's Economic & Trade Cooperation With Central Asia*, <https://www.silkroadbriefing.com/news/2023/05/18>
- The official English-language website of the State Council Information Office (2023). *China-Central Asia cooperation in numbers*, http://english.scio.gov.cn/m/2017-05/31/content_40931065.htm
- Woods, Elizabeth, Baker, Thomas, (2022). *Iran in Central Asia - Future Obstacles for Chinese Economic Dominance in Kazakhstan, Kyrgyzstan and Uzbekistan?*, <https://ca-barometer.org/en/publications/iran-in-central-asia-future-obstacles-for-chinese-economic-dominance-in-kazakhstan-kyrgyzstan-and-uzbekistan>
- Xinhua (2023). *Officials, and experts say deepened China-Central Asia cooperation on Belt and Road benefits region, world*,

http://english.scio.gov.cn/beltandroad/2023-05/19/content_85400181.htm

Yau, Niva (2021). *China polishes its image in Central Asia through the soft power of language*,

<https://www.opendemocracy.net/en/odr/china-central-asia-soft-power-language/>

<https://tradingeconomics.com>

<https://oec.world/en/profile/bilateral-country> .

Translated References into English

Aghaei, Seyed Davood and et al., (2012). Rivalry of the US and China in Central Asia, *Central Asia and The Caucasus Journal*, Vol. 18, No. 79, 1-24 [In Persian]

Eltiaminia, Reza and Taghvaeinia, Ali (2016). Explaining the role and position of soft power in the realization of domestic and foreign policy goals, *Journal of Political Research in Islamic World*, Vol. 6, No. 3, 167-196 [In Persian]

Alvand, Marzieh Al-Sadat and Asgarkhani, Abu Mohammad, (2015). Features of soft power in China's foreign policy, *Iranian Research Letter of International Politics*, Vol. 3, No. 1, 1-25 [In Persian]

Amir Ahmadian, Bahram and Salehi Dolatabad, Roohollah (2017). China's New Silk Road Initiative: Aims, Obstacles and Challenges, *Studies of International Relations Journal*, Vol. 9, No. 36, 9-42 [In Persian]

Torabi, Ghasem and Rezaei, Mozhgan. (2018). China and US Antiterrorism Strategy in Central Asia, *Central Asia and The Caucasus Journal*, Vol. 23, No. 100, 25-52 [In Persian]

Jafari, Ali Akbar and Janbaz, Dian (2016). Soft Power and Position of China in Global Politics, *World Politics Journal*, Vol. 4, No. 4, 129-164 [In Persian]

Hamidnia, Hossein and Salehi Dolatabad, Roohollah (2015). Energy as the Area of "New Great Game" in Central Asia (The Case study: Russia, US, and China), *Central Asia and The Caucasus Journal*, Vol. 21, No. 90, 67-96 [In Persian]

Ziba Kalam, Sadegh and Bayat, Jalil, (2015). The Cinema and Soft Power, comparative politics of America and China, *Intercultural Studies Quarterly*, Vol. 10, No. 24, 43-72 [In Persian]

Shah Mohammadi, Parisa, (2019). China's Silk Road Strategy, Tehran, Center for Political and International Studies [In Persian]

Shamiri Shekofti, Afshin et al. (2018). Explanation of the Position of Smart Power in China's Foreign Policy, *International Quarterly of Geopolitics*, Vol. 14, No. 3, 31-62 [In Persian]

- Azizi, Hamidreza, (2015). China's Soft Power in Central Asia: Approaches, Instruments and Goals, *Central Asia and The Caucasus Quarterly*, Vol. 20, No. 88, 112-57 [In Persian]
- Mokaramipour, Mohammad Bagher and et al., (2022). Analyzing China's foreign policy in Central Asia using the soft power approach, *International Politics Studies Quarterly*, Vol. 2, No. 2, 39-62 [In Persian]
- Narimani, Golnaz, et al., (2018). Analysis of the Strategies and Tools to Consolidate and Expand China's Soft Power, *Studies of International Relations Journal*, Vol. 11, No. 43, 165-202 [In Persian]
- Tasnim news agency (2019). Expansion of China's economic influence in Central Asia. [In Persian]
<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1398/11/18/2197380>
- Tasnim news agency (2019). American anti-Chinese NGOs in Central Asia. [In Persian]
<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1398/08/16/2135349>
- ISNA news agency (2016). Suicide attack on the Chinese embassy in Kyrgyzstan. [In Persian]
<https://www.isna.ir/news/95060905659>
- ISNA news agency (2002). The killing of a Chinese diplomat in Kyrgyzstan [In Persian]
<https://www.isna.ir/news/8104-02062>

استناد به این مقاله: حکیم، حمید؛ هلالات، عماد. (۱۴۰۲). سیاست توسعه طلبی دولت چین در آسیای مرکزی بر مبنای قدرت نرم. *دولت پژوهی*، ۹(۳۶)، ۲۰۹-۲۴۲. doi: 10.22054/tssq.2024.74271.1424

The *State Studies Quarterly* is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.